

LATOR LÁSZLÓ:

A tér, a tárgyak

A Lator László verseiben jellegadó leíró tárgyiasság nem iktatja ki a világ kavargó mozgalmasságát. Ellenkezőleg, a jelenségek alakot öltésében épp a dinamizmus válik megragadhatóvá. A „káosz”, az „anarchia”, az „éjszaka” sötétjében működő teremtő erő és a fény, a szellem (önmagába dermedt?) világossága a tárgyban egyensúlyozódik ki ideig-óráig, hogy aztán rossz esetben „mindörökre elhagyatva” vázzá üresedjék, jó esetben pedig átcsapjon rajta a „tárgytalanul áradó kegyelem”, megtörténjék a „színeváltozás”. A világszintek egymásba mosódnak: „a fényes törzs, ahogy váratlanul / karcsúból göcsörtössé alakul, / mintha egy ártalmas mélység sötét / mérgei roncsolnák szerkezetét – / félig növényi, félig emberi [...] középből jobbra-balra mennyi ág [...] tapogatóznak le- és fölfelé / a zöld tenyerek, a homályt, a fényt, / vak börtönökből az anyagtalan / magasságot szólítják hangtalan [...] a zöld korona eleven radar, / fogja és szórja egy valahányadik / dimenzió hullámveréseit” (*Magányos cédrus*). A tárgy szilárdsága tulajdonképpen csak mérce, az alakuló és felbomló lét (amikor „még mindennek kétféle lelke van, /

ez abba, az emebbe áttűnőben”) innen nézve válik érzékelhetővé és talán megítélhetővé.

A művészet jelképként érzékeli a tárgyakat, fény és homály arányaira, kibontakozására keres bennük sugallatot. Az *Erdő* című vers szerint azonban minden értelmezés önkényes: „Ez az erdő azt mondja – semmit / nem mond, nem mondja azt se, ezt se”.

A kötet három ciklusa ennek a dinamikus egyensúlynak a különböző megközelítéseit ütközteti. Az *Erdő* ciklus versei az örömev és az önkielés *übermensch*i magabiztosságát

állítják elének. A nietzschei szellemiséget idézi a másik ember eszközként kezelése és az akarat központba helyezése („ki törődik veled / hol hogy mikor / ki akar / ha most ha itt nekem mindent megad / az egyetlen igazán-akarat”), és közvetve fölvetődik a sors szerelme (*A Moirák*), valamint az örök visszatérés témája is („minden eleven úgy akarja: játszák / el, hogy az ígéret beteljen, / az olyigen romlékony földi lények / megsemmisülését-feltámadását”).

A herceg halála ciklusban meg bomlik a vitalizmuson alapuló egyensúly, kikezdik a kétségek, a rossz közérzet, az esendőség átérzése. A teljesség szétesik, és vele a személyiség is: az alsó világ formátlan-sága (*A pincékben rekedtek*) éppúgy

reménytelen, mint a felső sterilitása (*Mi ez az ünnep?*). Az *Őszi világban* a mozdulatlan sötét megválthatónak tűnik a mozgás és a fény révén, a *Lattyakos út* viszont a sötétség eluralkodását vizionálja: „S ahogy a krómsárgák, az okker- / sárgák utolszor összecsapnak / a fenyegető éjszakával, / már tudjuk a még komorabbat”. A *Zsoltár-parafraze* hozza el a megoldás lehetőségét a maga apokaliptikus, a lét dinamizmusát nem megtagadó, hanem beteljesítő öszöveségi Istenével. Erre az Istenre bízva sorsát már a személyiség is újjalakulhat, megbékélhet önmagával (*Kezek, Arc, Elváltak*).

Az *Átírt versek* ciklus a negyvenes évek második felében keletkezett költemények – vélhetően – feljavított változatait tartalmazza. A kötetrend logikája szerint egymásra vetítődik bennük a történelmi és az egyéni pusztulás és újrakezdés. Másrészt feltárulnak az első ciklusban meghatározó költői magatartás gyökerei. Az egyéniségnek az a – többek között – narcizmus veszélyét rejtő felfogása, amely önmagát nem a közösség és a bensőséges emberi kapcsolatok révén, inkább azok ellenében kívánja meghatározni, valószínűleg mint a „nyálkás pusztulás” tapasztalatára adott válasz alakult ki („Akárhová nézel, kiütközik / a bomlás, sötét zugokban szemét”).

Prológusként és epilógusként egy-egy művészvers keretezi a ciklusba sorolt darabokat. A *Szürke mű-*

terem „majdnem-geometriai rendje” még csak hívja a kegyelmet, *A szobrász* műhelyében azonban már úgy érezhetjük, hogy a látszólagos rendtelenségben beteljesült valami magasabb rend. Vagyis újra megerősödhet a hitünk: a kegyelem nem kimerevíti, hanem éppen hogy mozgásba hozza a dolgokat.

STURM LÁSZLÓ

(*Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006, 68 oldal, 1600 Ft*)

MOGYORÓSI LÁSZLÓ:

Ugyanaz a szépség

Metafizika, szerelem, plátótság. De mindez olyan formakészséggel, játékos könnyedséggel, sajátos nyelviséggel, hogy kijelenthető: Mogyorósi László kötete alapján nem tipikus elsőkötetes szerző.

A versek egy szerelem jobb híján (?) plátói létállapotait tükrözik, s közben az én útkeresése, önvédelme és önfeladása zajlik állandó reflexiók során, a rácsodálkozás és elfordulás folyamatában. Mogyorósi egyúttal bevezet, mintegy beavat abba a differenciálódási folyamatba, amely a tapasztalástól a fel- és átdolgozásig tart, ahogy az első ciklus és egyúttal a nyitóvers címe, az *Entrée* is jelzi. A költőiség problémája, az önkifejezés technikai kényszer(űség)e mind-